

IMRE ZOLTÁN

A csucsai kastély adásvétele

Folyamatos kutatásaim során, amihez az is hozzátesz, hogy a nagyváradi Ady Endre Emlékmúzeum igazgatójaként áttekinthettem a dokumentumaink állományát, észrevettem egy igen érdekes és fontos tényezőt a csucsai kastély adásvételének körülményeiről. Eljött az idő, hogy tisztázzunk egy régi tévedést, amit még Kovalovszky ejtett, és azóta több, Ady életével foglalkozó kutató, író, stafétaszerrűen adta egymásnak a téves információt, a mai napig. Írásomban szeretném érzékeltetni a kor anyagi viszonyait is, a lej és korona akkori értékét, így talán jobban megérthetjük, mihez lehetett kezdeni a vételárral Boncza Berta idejében. Még mielőtt kibontakoztatnám az igazságot, szeretném felfrissíteni a történetet. Tudjuk, a határ változása politikai változást is teremtett. Csinszkát a múlt terhe feszítette, a családi tragédia emléke eleven és élő volt. Ady sem volt már az élők sorában, ami miatt ragaszkodnia kellett volna az épülethez. A határváltozás, valamint az államosítás veszélye miatt is lépnie kellett; gyorsan döntött: eladja a kastélyt és vissza sem tér a hazai földre. *„Én most Csucsra eladásával foglalkozom – írja Hatvanynak 1919 őszén –, 600.000, sőt 700.000 koronát ígérnek érte – el nem sietem a dolgot, de ha pénzt tudok kapni, és gondjaimat lerázom, itt hagyom a hazai földet.”*

Végül mennyiért sikerült eladnia Csinszkának a kastélyt? A választ mindenki úgy tudja, hogy **egymillió lejért**. Hosszú évek óta ezt az összeget írja mindenki, aki a kastély eladásának körülményeiről ír. Nos, ez tévedés. A Boncza-kastély **280 000 lejért kelt el**. Lássuk sorjában, pontosan mit adott el Csinszka ezért az összegért, milyen értékkel bírt abban az időben 280 000 lej, kik voltak Goga mellett a csucsai kastély tanúi és kik Csinszka mellett? Valóban áron alul adta el a kastélyt Boncza Berta? Igaza volt neki, mikor peres úton megtámadta az adásvételt? S ki volt az a Gyárfás Elemér, aki kiállt Goga *tisztes* vétele mellett?

Imre Zoltán (1976, Nagyvárad) kultúrantropológus, a nagyváradi Ady Endre Emlékmúzeum vezetője. A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kara doktori iskolájában abszolutórium előtt áll.

Sok a kérdés... Vegyük sorjában a történetet. Az adásvételi szerződésről Tabéry Géza 1956. július 23-án kapott hiteles másolatot Goga özvegyétől, Veturiától. Hogy Tabéry ezt hogyan kaphatta meg, nincs feljegyezve. Mind a hármat – mert amint majd kiderül, három dokumentumról beszélek – a hitelesítő egyazon dátumra állította ki. Tabéry egyszerre kaphatta meg a másolatokat, és egyazon napon hitelesítette őket. A három dokumentumból kettő az adásvétellel foglalkozik, míg a harmadik a Gyárfás Elemér szenátor által adott jogi szakvélemény. Érdekes, hogy a két adásvételi szerződés alján eltérőek a szövegek. Valószínűnek tartom, hogy Veturia hangsúlyozni szeretne volna a szóról szóra való hiteles másolat eredetiségét. Íme a két szöveg a két dokumentum aljáról:

„Igazoljuk, hogy a fenti másolat az özv. Goga Octaviánné által a nagyváradi Ady Emlékmúzeum számára másolatban való megőrzés céljából átadott eredeti **Adásvételi Szerződéssel** szóról szóra megegyezik. Nagyvárad, 1956. július hó 23.”

„Igazoljuk, hogy a fenti másolat az özv. Goga Octaviánné által a nagyváradi Ady Emlékmúzeum számára másolatban való megőrzés céljából átadott eredeti **irattal** szóról szóra megegyezik. Nagyvárad, 1956. július hó 23.”

Két aláírás és egy hivatalos pecsét jelenik meg a hiteles másolatokon, az egyik a Tabéry Gézáé, a másik olvashatatlan, valószínűleg a közjegyzőé.

A három dokumentum szervesen kapcsolódik egymáshoz, Tabéry Géza által az emlékmúzeum gyűjteményébe regisztrált sorszámaik a következők:

- 1848-as regisztrációs számmal, Boncza Berta nyilatkozata a kastélyvásárlásról;
- 1850-es regisztrációs számmal, Kastélyvásárlás ügye – Gyárfás Elemér szakvéleménye;
- 1852-es regisztrációs számmal, az adásvételi szerződés.

Az első dokumentum Boncza Berta nyilatkozata, amely 1920. október 2-án kelt. Teljes terjedelmében a következő:

A Csucsai Boncza-kastély – képeslap
A nagyváradi Ady Endre Emlékmúzeum tulajdona

MÁSOLAT

özvegy Goga Octaviánné birtokában
lévő eredeti iratról:

Octavian Goga. -----

----- Nyilatkozat -----

Alantírott Ady Endréné szül Boncza Berta budapesti lakos, egy a mai napon kelt és külön okiratba foglalt szerződéssel örökáron eladtam a csucsai és kissebesi összes ingatlanaimat, a rajtuk lévő valamennyi épülettel és minden tartozékával együtt – Octavian Goga bucaresti lakosnak.-----

Kijelentem, hogy az említett eladás tárgyát képezik nemcsak mindazok az ingóságok, amelyek még jelenleg is az eladott ingatlanokon vagy épületekben vannak vagy azokhoz tartoznak, hanem azok az ingóságok is, amelyeket a Csucsáról való elköltözésem óta onnan jogtalanul elhordtak. -----

Ennélfogva feljogosítom a vevőt, hogy az említett ingóságokat azoktól, akiknél azok jelenleg feltalálhatók, a maga számára visszakövetelhesse és azok felett, mint kizárólagos tulajdona felett rendelkezessen – anélkül azonban, hogy ezen ingóságok mennyiségéért vagy állapotáért bármilyen irányban is felelősséget vállalnék. -----

Kelt Budapesten 1920. október 2. Ady

Endréné szül Boncza Berta s.k.

Előttünk: Dr. Márffy István s.k. Márffy

Ödön s.k. -----

Igazoljuk, hogy a fenti másolat az özv. Goga Octaviánné által a nagyváradi Ady Emlékmúzeum számára másolatban való megőrzés céljából átadott eredeti irattal szóról szóra megegyezik. ---

Nagyvárad, 1956. július hó 23

A nyilatkozat érdekessége, hogy a keltezését 1920. október 2-ra helyezi, míg az adásvételi szerződésben négy különböző dátumot látunk: felülről az első 1920. október 31., a második 1920. november 1., ami a tulajdonba kerülés dátumát mutatja, a harmadik Budapesten kelt 1920. október 20-án, az utolsó Bukarestben 1920. október 28-án lett aláírva Gogáék részéről. Szinte egy hónap telt el a nyilatkozat és az adásvételi szerződés dátuma között. Ebből kirajzolódik, hogy valóban levelezés útján adta el Csinszka a csucsai birtokot.

Az adásvételi szerződés

MÁSOLAT

özvegy GOGA OCTAVIÁNNÉ birtokában lévő
Adás-vételi szerződésről:

Két leis okmánybélyeg. – ADÁS VEVÉSI SZERZŐDÉS Nr. 1058/920. Comisiunea instituită pentru examinarea bunurilor imobile in baza ordonanței NR. 1149 a Consiliului Dirigent-Resortul agricultură și comerț aprobat contractul încheiat Cluj la 31 Octomb 1920. Președintele comisiunei Poruțiu sk. Membrii comisiunei: Dr. Oprea sk. /L. S./----- mely egyrésztől Ady Endréné szül. Boncza Berta jelenleg budapesti lakos mint eladó. Másrésztől pedig Octavian Goga bucuresti lakos mint vevő között alulírt napon következő feltételek mellett kötöttet: ---

1. Fentnevezett eladó eladja ezennel örökre és visszavonhatatlanul szavatosság terhe mellett a csucsai 180 sz. telejkönyvben felvett 58 a/3 hrsz. az u.o. 173 tjkvben 57, 58 a/4 hrsz., az u.o. 207 tjkvben 58/5, 58/b/3, 677, 58/6, 58/b/4, 850, 851, 852, 853, 849, 857, 847/1/2, 848 hrsz. a felvett ingatlanokból megillető jutalékát és a kissebesi 35 tjkvben 192 és 195 hrsz.a. felvett ingatlanokat, valamint az itt felsorolt összes ingatlanokon lévő mindennemű épületet valamennyi tartozékával együtt Octavian Goga bucuresti lakosnak a kölcsönösen megállapított **280,000 lei azaz Kettőszáznyolcvanezer lei vételárért tehermentesen.** -----
2. Fentnevezett vevő a körülírt birtokot a kitett árért megveszi, mely vételár kiegyenlítése, egy a mai napon kelt külön nyilatkozat értelmében rendezést nyert.
3. Eladó ezzel engedélyt ad arra, hogy vevő a megvett és az 1-ső

pontban körülírt ingatlanok tulajdonjogát minden további meghallgatása nélkül telekkönyvileg a maga javára bekebeleztesse.

4. Vevő a megvett birtoknak folyó 1920 év november havának 1-ső napján birtokába lép, mely naptól fogva húzza hasznait és viseli terheit s kötelezi magát, hogy a megvett birtok után járó százalékos illetéket és bekebelezési költséget ő, míg a folyó 1920 év november 1-ig esedékes adókat és egyéb közterheket eladó fogja a sajátjából viselni.

5. Eladó kijelenti, hogy jelen adásvétel tárgyát mindazok az ingatlanok képezik, amelyek, néhai Boncza Miklós tulajdonát és birtokát a csucsai és kissebesi határban képezték és amelyeket eladó, nevezettől örökölt, vagyis adásvétel tárgyát képezik az úgynevezett Boncza birtokhoz tartozó összes ingatlanok és így azok is, amelyeknek helyrajzi számai ebből a szerződésből esetleg kimaradtak volna vagy netán tévesen irattak volna be.-----

Mely ekként létrejött szerződés felek előtt alulírt tanuk jelenlétében felolvasztatott és anyanyelvükön megmagyaráztatott és aláíratott, illetve kézjeggyel ellátott. Kelt Budapesten 1920. évi október 20. n----Ady Endréné szül. Boncza Berta. Előttünk mint tanuk előtt: Dr. Márffy István. Márffy Ödön. Chingut Emil. – Dat in București, 28 Octombrie 1920. Octavian Goga. Jonel Comsa. Vasile Osvada. No. 1991/920 c.f. A tulajdonjog a csucsai 173. 180. 207. 242 és a kissebesi 35 sz. tjkvekben Goga Octavian javára bekebeleztetett. A rom. Kir. jbiroság tkvi hivatala. Huedin, la 1 novembrie 1920. Ludovic Buza cond. de cărți fund.-----

Igazoljuk, hogy a fenti másolat az özv. Goga Octaviánné által a nagyváradi Ady Emlékmúzeum számára másolatban való megörzés céljából átadott eredeti Adásvételi Szerződéssel szóról szóra megegyezik.

Nagyvárad, 1956 július hó 23.

280 000?

Most már tudjuk, hogy nem egymillióért, hanem alig több mint negyedmillióért kelt el a csucsai örökség. A szerződésből kitűnik, mi járt még a kastély mellé:

„Fentnevezett eladó eladja ezennel örökre és visszavonhatatlanul szavatosság terhe mellett a csucsai 180 sz. telekjkönyvben felvett 58 a/3 hrsz. az u.o. 173 tjkvben 57, 58 a/4 hrsz., az u.o. 207 tjkvben 58/5, 58/b/3, 677, 58/6, 58/b/4, 850, 851, 852, 853, 849, 857, 847/1/2, 848 hrsz. a felvett ingatlanokból megillető jutalékát és a kissebesi 35 tjkvben 192 és 195 hrsz.a. felvett ingatlanokat, valamint az itt felsorolt összes ingatlanokon lévő mindennemű épületet valamennyi tartozékával együtt”

Kik voltak Goga Octavian tanúi?

Az adásvételi szerződésben több név szerepel, elsőként Chingut Emilt láthatjuk, róla információt nem találtam, viszont Ionel Comșáról annál többet. Szelistyén született,

A volt Comșa-villa, Szeged

Fotó: Andrei Kokelburg

Szeben megyében. Egy nagytőkés szlovák zsidó család fiúgyermeke, Szelistyén kereskedőházat tartottak fenn, majd Kolozsváron 1920-ban a Kereskedelmi Bank igazgatója, Diamant Izsó kérésére, támogatja az aranyosgyéresi Sodronyipari Rt. létrehozását (részvényese is lesz). A befektetés megtérülőnek tűnt, mert további vállalatok fő részvényese lett Csernovicban és Brăilán. Gogának megbízható barátja és tanácsadója lehetett, ha személyes ingatlanának vásárlásakor tanúnak kérte.

A következő név a szerződésben: Vasile Osvadă. Ő Balázsfalva és Braszó után tanulmányait Bécsben, a Kereskedelmi Akadémián fejezte be. Pályafutását Temespéterin, a Steaua (Csillag) bank tisztviselőjeként kezdte, majd Vajdahunyadra került, a Corviniána Bankhoz. Nemsokára a vajdahunyadi Mezőgazdasági Bank (Banca Agricolă) igazgatója lesz. Publicista, gazdaságtudományi témákban publikál. Alhadnagyként részt vesz a nagy háborúban, 1916–1917-ben orosz fogságba kerül. Itt belép az Erdélyi Román Önkéntes Hadtestbe, hazajövet már a román hadseregben szolgál. Részt vesz a gyulafehérvári Nagy Nemzetgyűlésen, majd kinevezik a szebeni vezetőtanács titkárnak. Megbízatást kapott az erdélyi és bánáti mezőgazdaság reformjának megalkotásához. Kolozsvár polgármestere 1926. október 21-től 1927. június 23-ig.

Goga Octavian nem bízta a dolgát a véletlenre, szakértők és egyben barátok voltak a tanúi. Bankárok, pénz-

emberek. Felvetődik a kérdés: vajon becsapták Boncza Bertát? Netalán kihasználták a történelmi helyzetet? Erre kapunk választ Gyárfás Elemértől – ezért fontos ez a dokumentum az adásvételi szerződés mellett! Tabéry Géza nemhiába kapta meg Goga özvegyétől, Veturiától. Lássuk, mi van benne:

MÁSOLAT
GOGA OCTAVIAN CSUCSAI KASTÉLYVÁSÁRLÁSÁNAK
ÜGYÉBEN

GYÁRFÁS ELEMÉR VOLT MAGYARPÁRTI SZENÁTOR
RÉSZÉRŐL ADOTT JOGI SZAKVÉLEMÉNYÉRŐL.

(Eredetije özv. Goga Octaviáné tulajdonában.)

----- Goga Octavian csucsai kastélyának ügye.-----

Szóbeli felszólításra és a saját emlékezetemben lévő adatok felfrissítése céljából felkerestem Bucsan Constantin volt belügyminiszteri alminisztert, Goga Octavian sógorát, – kivel annak idején a csucsai paktumot megszövegeztük, – írásbeli adatokat kértem tőle a csucsai u.n. kastély Goga Octavian által történt megszerzésének körülményeire nézve. Bucsan volt miniszternek e tárgyban hozzám intézett levelét eredetiben idezárom azzal, hogy az abban foglalt körülmények mindenben megegyeznek azokkal a személyes értesüléssel, melyeket ez ügyre vonatkozólag annak idején több oldalról szereztem. -----

Bucsan volt miniszter levelének kiegészítésül közlöm, hogy a csucsai u.n. uradalom a következő ingatlanokból áll: a belsőség körülbelül 7 hold, a folyó ellenkező partján kb. 10 hold u.n. vadaskert, melyben mezőgazdasági értéket talán 20 almafa képezhetett és a falu közelében mintegy másfél hold szántó, mely az egyedüli mezőgazdasági művelésre alkalmas terület volt. Az egész komplexum területe tehát még 20 holdat sem tett ki összesen. -----

E húsz holdnak a megvásárlás időpontjában való értéke természetesen összehasonlíthatatlanul alacsonyabb volt, mint jelenleg. Némi tájékoztatásul szolgáljon, hogy a mezőgazdasági művelés szempontjából sokkal kedvezőbb fekvésű Borzás községben, hol az én birtokom fekszik, 6-8 évvel ezelőtt eladó volt lakóházaamtól alig pár száz méternyi távolságra 10 hold elég jó minőségű szántó, melyért, noha birtokom kiegészítésére nagyon szerettem volna megvenni, – nem voltam hajlandó az igényelt holdankénti 12.000 lei vételárat megad-

ni s így azután a tulajdonosok azt holdanként kb. 9000 leiért adták el. A csucsai mintegy 20 holdnyi terület földértéke tehát még 6-8 évvel ezelőtt sem lehetett több, holdanként 10.000, vagyis összesen 200.000 lei. A rozoga állapotban lévő négyszobás lakóház értékére nézve pedig szolgáljon összehasonlításul, hogy kb. 10 évvel ezelőtt árverés alatt állott a belsőségemmel közvetlenül szomszédos nyolc lakrészes, ugyancsak rozoga állapotban lévő lakóház, melyhez kegyeleti szempontok is fűztek, volna, mivel nagyanyám tulajdonát képezte, ki abban lakott és halt meg és édesanyám ott született, de ennek dacára túlzottnak találtam az igényelt 50.000 lei vételárat e lakóházért s a hozzátartozó 2 holdas belsőségért s ez azután árverésen alacsonyabb áron cserélt gazdát. -----

Fentiekből kitetszően tehát a csucsai 20 holdas ingatlan föld-értéke 200.000 leinél s a rozoga lakóház 50.000 leinél többet még 8-10 évvel ezelőtt sem ért volna meg s annál kisebb értéket képvisel 20 évvel ezelőtt mikor a kérdéses vásárlás történt. -----

Objektive tehát nyilvánvaló, hogy teljesen alaptalan a Goga Octavián által eszközölt ingatlan-vásárlás a vételár túl-alacsony volta miatt történt megtámadása s még alaptalanabb, hogy Goga Octavián ezt a vásárlást a politikai helyzetnek kihasználásával erőszakolta volna ki, sőt feltétlenül bizonyítható, hogy Ady Endre özvegye valósággal unszolta, – erkölcsi szempontok előtérbe helyezésével, – a vásárlás megkötésére.

tette a béreket, ami az életszínvonal további esését okozta, és ez szükségszerűen maga után vonta a társadalmi elégedetlenség növekedését. Tény, hogy Boncza Berta nem koronában kapta az összeget, hanem román lejben. Romániában 1919 és 1923 között 1 svájci frank árfolyama 3 lejről 40 lejre növekedett. Ha 1919-ben adta volna el Csinszka a kastélyt, 93 333 svájci frankot kapott volna, ha 1923-ban, akkor már csak 7000 frankot. Sajnos pontos romániai adatot nem találtam az 1920. év végi frank-lej árfolyamról, de egy többé-kevésbé reális vételárat ki lehet számítani. Vegyünk egy középárat, felezzük meg a legmagasabb frank árat, amelyet 1923-ban mértek, azaz 20 lejre A 280 000 lej értéke így 14 000 svájci frankra zsugorodik, koronára átszámítva 10 000. Persze ez egy hipotézis, de elég közel állhat a valósághoz.

Az élet 1920-as években

A végleges jóvátételi összeg megállapításáig – a jóvátételi zálogjog miatt – sem más államtól, sem külföldi bankoktól nem kaphatott hitelt a magyar kormány. Ekkor volt pénzügyminiszter Hegedüs Lóránt¹. A legfontosabb rövid távú célnak a költségvetés egyensúlyának megteremtését tekintette, bevétel-növeléssel és kiadás-csökkentéssel. Adókat emelt, új adónemeket vezetett be (pl. áfa), és egyszeri ún. vagyonváltást (vagyonadó) vetett ki a bankbetétekre,

értékpapírokra, üzletrészekre, földekre és ingatlanokra. Emellett az infláció leszorítása végett kamatemeléseket rendelt el a kereskedelmi bankoknál, ami azonban a gazdaság élénkülése helyett inkább fékezően hatott. A program kudarca miatt Hegedüs 1921 szeptemberében lemondott. A racionalizálás ténylegesen az 1920–30-as években alig-alig haladt előre, bár az újabb háborús konfliktus kirobbanásáig a nyolc fővárosi nagybank további, mintegy másfél száz hitelintézetet vont érdekeltségéi körébe.

A városban élő emberek életkörülményei jelentősen átalakultak. Ennek előnyeit leginkább a gazdagok élvezték, akik körében általánossá vált a gépkocsi, a telefon. E rétegek cselédek is tartottak a házimunka elvégzésére. Az 1920-as évek elején Budapest továbbra is kiemelkedett a többi város közül. Itt a lakások többségébe bevezették a vizet és a villanyáramot. A fővárosban volt a legfejlettebb a tömegközlekedés is, a villamosok mellett egyre több autóbust is üzembe állítottak. Az 1920-as években szerelték fel az első közlekedési lámpát. A járművek egyébként sokáig a „balra tarts” angol szabálya szerint közle-

1. Hegedüs Lóránt (1872–1943) tanár, közgazdasági író, gazdaságpolitikus, az MTA tagja, az első Teleki-kormány, majd a Bethlen-kormány pénzügyminisztere 1920. dec. 16-tól 1921. szept. 27-ig.

*Sti multumim pentru ajutorul
dat casei noastre de la
16/IV 1934
Veturia Octavian Goga*

kedtek. Csak a Horthy-korszak vége felé vezették be a jobb oldali haladás rendszerét.

Nézzük meg az 1 koronáért megvásárolható termékek körét: 1 kg liszt 43 fillér, 1 kg kenyér 30 fillér, 1 l tej 20-28 fillér, tojás darabja 6 fillér (ez évszaktól erősen függött), 1 l tejföl 1 korona, 1 kg marhahús 1 korona 20 fillér és 1 korona 60 fillér között volt.

A társadalom legalján helyezkedtek el a béresek, uradalmi cselédek. A napszám országgrészenként változott, férfiaknál 1 korona 60 fillértől (ősztől tavaszig), 2-3 koronáig terjedt. Az uradalmi cselédek bérük nagy részét természetben kap-

ták. Egy uradalmi cseléd egy évben mindössze 250-300 koronányi készpénzhez jutott, és további 500-550 koronányi természetbeni juttatást kapott egy évben. Egy munkás 100-130 korona körül keresett havonta, képzettsége szerint, a szakmunkások többet. Egy idősebb tanító havi 200 koronát, vállalati elnökök, országgyűlési képviselők havi 1000-2000 korona körül kerestek, akik mögött általában nagy vagyon állt. Egy ebéd ára egy vendéglőben, a fogások számától függően 1,5-2 korona volt. Egy kávé 40 fillérbe került.

A korabeli elit által kedvelt elegáns pesti szállodákban (Ritz, Bristol, Hungária, Grand Hotel Royal) egy reggeli 1-2 korona, egy villásreggeli 4 korona körül volt, egy ebéd ára 4-8 korona volt. A szállodai szobák ára egy éjszakára a Hungáriában és a Grand Hotel Royalban 4-5 koronától kezdődött, a Ritzben 10 koronától és 25-ig tarthatott.

1928 körül a legrosszabb viszonyok között a városi proletariátus élt. A határszéli városokká vált Győr, Komárom fejlődése megrekedt, a pénztelenség miatt jelentősebb méretű építkezés ezekben a városokban a két világháború közötti évtizedekben nem folyt, sőt a szükséges tatarozási munkák elmaradása miatt a legtöbb lakóépület állaga is tovább romlott.

A felmérés készítői nem tesznek említést a lakások belső képéről. Egy 1928-as tatabányai *Népszava*-riport alapján azonban erről is fogalmat alkothatunk: „Gyermek fekszik a böl-

csőben – olvasható a cikkben –, rongydarabok között, nagy fekete legyek donganak rajta, amint nyitott szájjal alszik. Rajta kívül van még a szobában két láda, egy lóca, a falon egy szentkép keret nélkül, az van rá írva: »Könyörögj éretünk!« Hát itt van is könyörögni való. Az asszony a cementgyárban dolgozik, az ember a kőbányában, a másik három gyermek valahol az utcán, a szemétben játszik. Csak este folyik itt családi élet. Már ahogy folyik ezeknek az embereknek az élete: megeszik a levest vagy mit, aztán lefekszenek. Itt mind a földre, mert ágy nincs. Igaz – teszi hozzá a tudósító –,vannak sokkal jobban berendezett lakások is. A szomszédban már rendes ágy, szekrény van, még az apám-tól örököltem – mondja a bányász, aki 37 éves és 20 éve dolgozik a bányában. De az ágynemű csupa rongy.”

Ha Csinszka a kapott összeget rögtön befektette volna ingatlanba vagy telekbe, netalán nemesfémbe, akkor nem érezte volna a nagy elértéktelenedés nehéz súlyát, ami miatt később perre ment Gogával. Valóban, napról napra kevesebbet ért az összeg, ami nem 1 millió lej volt, hanem csak 280 000.

Forrás

HONVÁRI J., *XX. századi magyar gazdaságtörténet*, Aula, Bp., 2006. 22.

ROMSICS I., *Magyarország története a XX. században*, Osiris, Bp., 1999. 155.

BOTOS J., *Magyarország a XX. században, II. KÖTET, Természeti környezet, népesség és társadalom, egyházak és felekezetek, gazdaság*, 655–670.

SZÁNTÓ F., Lakások, bérek, árak – Életviszonyok az 1920-as években egy iparvidéken, *História*, 1983/1., 24.

BOTOS J., A fizetőeszköz inflációja az első világháború alatt és után 1914–1924, *Múltunk*, 2015/3., 70–138.

POP, M., *Activitatea Organizației Partidului Național Român din Județul Timiș în primii ani după Marea Unire (1919–1920)*

SCURTU, Ioan, prof. univ. dr., *Istoria civilizației românești*, Editura Enciclopedică, 2009

IACOB, Gheorghe, prof. univ. dr., *România în secolul XX – Politică și societate*

AGRIGOROAIEI, I., *România interbelică*, Iași, 2001

BĂRBULESCU, M. ș. a, *Istoria României*, București, 1998

CONSTANTINIU, F., *O istorie sinceră a poporului român*, București, 1997

GEORGESCU, Vlad, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, București, 1992

HITCHINS, K., *România. 1866–1947*, București, 1996

IACOB, Gh., *Modernizare – Europeanism. România de la Cuza-Vodă la Carol al II-lea*, I, Iași, 1995

IACOB, Gh., *Modernizarea României (1859–1939). Legislație și strategie*, Iași, 2012

IACOB, Gh., *România în epoca modernizării (1859–1939). Towards a modern România*, Iași, 2013

Istoria României. Compendiu (coord.: I. A. Pop, I. Bolovan), Cluj-Napoca, 2004

SCURTU, I., BUZATU, Gh., *Istoria Românilor în secolul XX*, București, 2002